

FRAZEOLOGISME ALE DEFECTELOR OMENEȘTI ÎN OPERA LUI ION CREANGĂ

PHRASÉOLOGISMES SUR LES DÉFAUTS HUMAINS DANS L'ŒUVRE D'ION CREANGĂ

Violina DĂNILĂ,
doctorandă,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Résumé: *La phraséologie est identifiée avec le discours répété. L'expérience de vie d'un peuple est concentrée dans les formes du discours répété. Les proverbes, les expressions phraséologiques ont le rôle d'élogier les qualités et de critiquer les défauts humains. L'œuvre d'Ion Creangă présente des défauts humains comme: la méchanceté, l'avarice, la peur.*

Mots-clés: *la phraséologie, le discours répété, critiquer, les défauts humains.*

Pornind de la premisa lui Eugeniu Coșeriu, precum că frazeologia este identificată cu discursul repetat, menționăm că prin *discurs repetat* se înțelege „tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment, lung sau scurt, a „ceea ce s-a spus deja” [2, p. 258]. Citatele („ca repetare a unor fragmente de texte – literare sau altele – cunoscute ca atare”), proverbele, locuțiunile fixe, formulele de comparație și diferite alte expresii sunt considerate de către Eugeniu Coșeriu elemente ale discursului repetat.

Întreaga experiență de viață a unui popor este sedimentată în formele discursului repetat: zicalele, frazeologismele, proverbele, maximele, vorbele de duh conturează istoria, geografia, moravurile unei societăți, laudând calități și criticând defecte omenești.

Există numeroase criterii de identificare și cercetare a frazeologismelor. Modelul lui Constantin Negreanu este mai potrivit abordării noastre. Paremiologul român, în *Structura proverbelor românești*, are ca punct de plecare conceptul și rețeaua de elemente care îl delimitează; autorul

consideră că „proverbele aparținătoare aceluiași concept se încadrează în ceea ce am numit etnocâmp, care, în această situație, este identificabil cu câmpul conceptual (cu precizarea că numai în acest caz poate exista identitate între câmpul conceptual și etnocâmp)”. [4, p. 39].

Tezaurul frazeologic românesc (ca și al altor limbi, de altfel) este organizat (sau poate fi organizat) pe numeroase etnocâmpuri, care, în ansamblul lor, exprimă specificul național al poporului român. Etnocâmpurile nu există în mod izolat, independent, ci se află într-o relație complexă de interdependență, oferind informații și caracterizări punctuale de ordin moral, psihologic, antropologic, social, mitologic, economic, estetic și cultural, filozofic, logic etc. Oferim câteva exemple ale celor mai reprezentative etnocâmpuri ale frazeologismelor: adevăr, cinste, cunoaștere, demnitate, educație, faună și păsări (simbolistica animalelor și a păsărilor), ironie, înțelepciune, prietenie, soartă, timp [ibidem, p. 9], iar la polul opus se află alte etnocâmpuri, precum: minciuna, necunoașterea, lenea, dușmănia, răutatea, frica, zgârcenia, lăcomia și alte defecte omenești.

Termenul *defect* (<lat. *defectus*) desemnează o „lipsă, scădere, imperfecțiune materială, fizică sau morală; cusur, meteahnă, neajuns, beteșug, hibă”. Defectele pot fi: umane (fizice și morale), materiale și sociale [5].

Poveștile lui Ion Creangă conțin defecte omenești mai relevante, pentru că ochiul ager al scriitorului ironic descoperă plăgi sociale și metehne omenești în faptele cele mai obișnuite, pe care le evocă printr-o exagerare conștientă, metodică.

Cel mai des întâlnit defect uman, în opera lui Ion Creangă este **prostia**. Prostia este reprezentată, în cele mai multe cazuri, prin asociere cu termeni asemănători ca sferă semantică sau opuși, iar analogia îi permite autorului să ofere o imagine mai concretă, mai aproape de orizontul simplu de înțelegere specific comunității din care provine. Exemplele care ilustrează acest fapt sunt următoarele: *Era odată o babă, care avea trei feciori nalți, ca niște brazii și tari de virtute, dar slabi de minte* [3, p.11]; *De multe ori fugea el de noroc și norocul de dansul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi; ș-apoi mai avea o mulțime de copii.* [ibidem, p.33]; [...] și cum ajunge, trage pe nevasta lui Ipate deoparte, îi spune codoșca câte și mai multe ș-o face pe femeie să se alunece cu mintea [ibidem, p. 81].

Autorul, prin intermediul ironiei, construiește o imagine inedită prin specificul îmbinării de elemente aparținând a două sfere diferite, uman și animal. Acest defect uman este echivalent cu lipsa de discernământ, iar lipsa de discernământ este asemănată cu incapacitatea de a vedea: *Dar, cum am spus, omul nostru era un om din aceia căruia-i mânca câinii din traistă, și toate trebile, câte le făcea, le făcea pe dos* [ibidem, p. 34].

Sentimentul de **frică** presupune conștientizarea unui pericol sau a unei amenințări. Când acest sentiment persistă, devine un defect uman. Frica este conceptualizată, de cele mai multe ori, prin intermediul ironiei. Cf. *Femeia lui Ipate, când a mai văzut și asta, numai i s-a încleștat gura și a înghețat de frică* [ibidem, p. 84]; *Rău e când ai a face tot cu oameni care se tem și de umbra lor!* [ibidem, p. 112]; *Numai eu îi vin de hac. Vorba ceea: „Frica păzește bostănăria”* [ibidem, p. 110]; *Și-mi aduc aminte că, odată, noaptea, la o clacă de dezgھیocat păpușoi, i-am scos Măriucași un șoarece din sân, care era s-o bage în boale pe biata copilă, de n-aș fi fost eu acolo.* [ibidem, p. 199].

Răutatea caracterizează personajele negative. Autorul folosește uneori somatisme pentru redarea acestui defect: *Baba, cânoasă la inimă, de cuvânt; face cum i-a zis stăpănu-său* [ibidem, p. 29]; *...unii spuneau că împăratul Roș, având inimă haină, nu se mai sătura de a vărsa sânge omenească* [ibidem, p. 112]; *Fetele împăratului însă priveau la verișor... cum privește câinele la mătă, și le era drag ca sarea-n ochi: pentru că le spunea inima ce om fără de lege este Spânul* [ibidem, p. 111]; *Dar cu toate aceste, trebuie să știi, nepoate, că unii oameni îs mai al dracului decât dracul* [ibidem, p. 104].

Pentru accentuarea **avarității**, autorul utilizează câte două frazeologisme în același enunț:

Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era pestriță la mațe și foarte zgârcită [ibidem, p. 33]; *Pe lângă acestea, mai avea strânse și părăluțe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri și tremura după ban* [ibidem, p. 11]; ... căci, drept

vorbind, și moș Vasile era un cârpănos și **un pui de zgârâie-brânză**, ca și mătușa Mărioara [ibidem, p. 190].

Alte metehne omenеști prezente în opera lui Ion Creangă sunt:

Lăcomia: *Unii zic așa, că femeia-i sac fără fund* [ibidem, p. 63].

Iritabilitatea/furia: *Atunci dracul pornește c-o falcă-n cer și cu una-n pământ, și într-o clipă și ajunge la pustnicul Dănilă* [ibidem, p. 44]; *Însă a doua zi după asta, iaca și mătușa Măriuca lui moș Andrei vine la noi, c-o falcă-n cer și una-n pământ, și se ia la ciondănit cu mama din pricina mea* [ibidem, p. 193]; ... *c-apoi mi-I să nu mă scoți din sărite și să mă faci câteodată să-mi ies din răbuș afară* [ibidem, p. 69]; *Știi că mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om* [ibidem, p. 196].

Nehotărârea: *Ș-apoi știți că este o vorbă: când îi omul în doi peri, să te ferești de dânsul, c-atunci e cum îi mai rău* [ibidem, p. 77].

Timiditatea: – *Ei, stăpâne, parcă te-ai cam aburit la față, nu știu cum; ce zici, așa-I că-ți vine la socoteală?* [ibidem, p. 75]; *Fetișoara asta, o vezi dumneata, cât e de scumpă la răs?* [ibidem, p. 75].

Neliniștea: *Dar Ipate, acum, nici de treabă nu-și mai căuta, nici măncarea nu se prindea de dânsul, nici somnul nu-l fura, era cum e mai rău; toată ziua prindea buburuși și, punându-i pe dosul mâinii zicea...* [ibidem, p. 76]

Ciudățenia: *Iară de nu, caută-ți de drum și nu umbla cu gărgăunii în cap* [ibidem, p. 50].

Locvacitatea/limbuția: *Dar tu curat că ai dat peste un stăpân ca pâinea cea bună; numai să avem vorbă dinainte, să nu fii rău de gură* [ibidem, p. 69]; *În sfârșit, Spânului îi mergea gura ca pupăza, de-a amețit pe împăratul, încât a uitat și de Harap-Alb, și de cerb, și de tot* [ibidem, p. 115].

Incultura: *Nică, băiat mai mare și înaintat la învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii* [ibidem, p. 164].

Nerușinarea/nepăsarea: *S-a trece ea și asta; obraz de scoartă, și las-o moartă-n păpușoi, ca multe altele ce mi s-au întâmplat în viață, nu așa într-un an sau doi și deodată, ci în mai mulți ani și pe rând, ca la moară* [ibidem, p. 190].

Frazeologismele defectelor omenеști utilizate au rolul de a caracteriza, de a critica, de a ridiculiza și de a crea acel comic de limbaj necesar operei sale, căci, după cum menționează Lucian Blaga, „ele sunt aforismele poporului, dar ele au un ceva greu definibil, aproape cu neputință de realizat unui creator cult, anemiata de îndoielile reflexiei: [...] ceva mai presus de bine și rău, ceva mai presus de adevăr și neadevăr. Avem proverbe care sunt biciuiri de foc și proverbe care, înainte de a se preface în cuvinte, au fost flori. Unele, discrete, deschid orizonturi metafizice. Altele sunt surâsuri desprinse dintr-o stăpânită resemnare în fața vieții. Unele au urâtul obicei al dascălilor care moralizează. Altele au un umor izbăvitor de tristețe” [1, p. 200].

Referințe bibliografice

1. Blaga, Lucian, *Studiul proverbului*, vol. „Zări și etape”, București, Editura Humanitas, 1968.
2. Coșeriu, Eugeniu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura ARC, 2000.
3. Creangă Ion, *Amintiri din copilărie*, Chișinău, Litera, B, Editura Litera Internațional, 2002.
4. Negreanu, Constantin, *Structura proverbelor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
5. <https://dexonline.ro/definitie/defect>